

СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 378.015.3:159.923:657.6-051

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДО АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІРалко А.І., аспірант
кафедри психології*Київський національний торговельно-економічний університет*

У статті представлено методичні рекомендації викладачам вищих навчальних закладів щодо формування психологічної готовності майбутнього фахівця до аудиторської діяльності. Розкрито особливості методичних рекомендацій щодо формування психологічної готовності особистості до аудиторської діяльності відповідно до її структури. Представлено мету, завдання, функції та зміст методичних рекомендацій щодо формування психологічної готовності майбутнього фахівця до аудиторської діяльності.

Ключові слова: *методичні рекомендації, психологічна готовність, аудитор, майбутній фахівець, аудиторська діяльність.*

В статье представлены методические рекомендации преподавателям высших учебных заведений по формированию психологической готовности будущего специалиста к аудиторской деятельности. Раскрыты особенности методических рекомендаций по формированию психологической готовности личности к аудиторской деятельности в соответствии с ее структурой. Представлены цели, задачи, функции и содержание методических рекомендаций по формированию психологической готовности будущего специалиста к аудиторской деятельности.

Ключевые слова: *методические рекомендации, психологическая готовность, аудитор, будущий специалист, аудиторская деятельность.*

Ralko A.I. METHODOICAL RECOMMENDATIONS FOR FORMATION OF PSYCHOLOGICAL READINESS OF THE FUTURE SPECIALIST FOR AUDIT ACTIVITY

The article contains methodical recommendations for teachers of higher educational institutions regarding the formation of psychological readiness of a future specialist for audit activity. The features of methodical recommendations concerning formation of psychological readiness of the person to audit activity according to the structure of psychological readiness for audit activity have been revealed. The purpose, tasks, functions and content of methodical recommendations for formation of psychological readiness of the future specialist for audit activity have been presented.

Key words: *methodological recommendations, psychological readiness, auditor, future specialist, audit activity.*

Постановка проблеми. Актуальною проблемою виступає психологічна готовність особистості до здійснення аудиторської діяльності, яка базується на сукупності взаємопов'язаних індивідуальних та професійних якостей, знань, навичок і вмінь. Аудиторська діяльність потребує зосередженості уваги на відповідності фінансової та бухгалтерської звітності до законодавства; наполегливості щодо здійснення справедливого аудиту та наданні компетентних, чесних, обґрунтованих, якісних аудиторських висновків; емоційної та нервово-психічної стійкості, вольової саморегуляції та самовладання під час взаємодії як у колективі, так і з замовниками. Тому важливими виступають якості, знання, навички та вміння особистості, які є детермінантами психологічної готовності до здійснення аудиторської діяльності: психофізіологічні, мотивацій-

ні, комунікативні, організаційні, когнітивні, рефлексивні та саморегулятивні [7; 8]. Для забезпечення психологічної готовності майбутніх фахівців до аудиторської діяльності розроблено методичні рекомендації для викладачів із метою розвитку професійно-важливих якостей і здібностей, а також формування у майбутніх аудиторів відповідних знань, навичок і вмінь, необхідних для успішного здійснення аудиторської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей аудиторської діяльності присвячені економічні та психологічні праці як зарубіжних (Р. Адамс, Дж. Леббек, П. Кент, Д. Доннеллі, С. Боннер та інші), так і вітчизняних вчених (В. Подольський, Ю. Швалб, Е. Лукаш, В. Бондар, Р. Рудніцька, І. Балибюк, О. Денисюк та інші). Аналіз останніх досліджень і публікацій [1-6] показує, що проблема методичних

рекомендацій щодо формування готовності до професійної діяльності, якісна організація підготовки майбутніх фахівців займає важливе місце в педагогічній та психологічній науках. Проте результати емпіричного дослідження психологічних особливостей психологічної готовності майбутніх фахівців до аудиторської діяльності та професійних аудиторів свідчать, що підготовка майбутніх аудиторів до здійснення аудиторської діяльності потребує розробки методичних і практичних рекомендацій щодо формування психологічної готовності до аудиторської діяльності.

Постановка завдання. Розкрити особливості методичних рекомендацій викладачам щодо формування психологічної готовності майбутнього фахівця до аудиторської діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Методичні рекомендації – це вид навчально-методичного забезпечення, в якому даються конкретні поради щодо організації навчально-виховного процесу, навчального заняття, виховного заходу або ж вирішення тієї чи іншої педагогічної проблеми [5; 9]. Нами було узагальнено та розроблено Методичні рекомендації у вигляді конкретних порад щодо формування у процесі фахової підготовки психологічної готовності студентів економічного профілю до професійної аудиторської діяльності. Методичні рекомендації розраховано на викладачів вищих навчальних закладів, які безпосередньо навчають потенційних майбутніх аудиторів і фахівців у сфері аудиту.

Метою «Методичних рекомендацій» є забезпечення ефективності освітнього процесу в напрямку підготовки майбутніх фахівців до аудиторської діяльності, що сприятиме формуванню психологічної готовності до здійснення аудиторської діяльності.

Завданнями «Методичних рекомендацій» є такі:

- забезпечення особистісно-діяльнісного підходу до підготовки майбутніх аудиторів;
- активізація результативної навчальної роботи майбутніх аудиторів;
- розвиток знань, навичок та вмінь, необхідних для успішної аудиторської діяльності;
- розвиток здібностей, індивідуальних та професійних якостей, необхідних для успішної аудиторської діяльності;
- формування мотивації студентів до здійснення ефективної аудиторської діяльності;
- розкриття творчого та інтелектуального потенціалу студентів;

– забезпечення міжпредметних зв'язків в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців у сфері аудиту.

Функції «Методичних рекомендацій» спрямовані на розвиток структурних компонентів психологічної готовності студентів до здійснення аудиторської діяльності, які виокремлено на основі емпіричного дослідження психологічних особливостей психологічної готовності майбутнього фахівця до аудиторської діяльності: мотиваційно-вольовий, комунікативно-організаційний, саморегулятивно-рефлексивний, когнітивно-стресовий, когнітивно-знанневий, операційно-досвідовий.

Отже, функції «Методичних рекомендацій»:

- когнітивна функція, яка спрямована на розвиток професійно-важливих знань, навичок та вмінь, що відповідають когнітивній складовій структури психологічної готовності (когнітивно-стресовий, когнітивно-знанневий, операційно-досвідовий компоненти);
- мотиваційна – розвиток мотиваційної складової мотиваційно-вольового компонента психологічної готовності до аудиторської діяльності;
- вольова – розвиток вольової складової мотиваційно-вольового компонента психологічної готовності до аудиторської діяльності;
- комунікативна – розвиток комунікативної складової комунікативно-організаційного компонента;
- організаційна – розвиток організаційної складової комунікативно-організаційного компонента;
- рефлексивна – розвиток рефлексивної складової саморегулятивно-рефлексивного компонента;
- регулятивна – розвиток саморегулятивної складової саморегулятивно-рефлексивного компонента психологічної готовності до аудиторської діяльності.

Ми пропонуємо наступні методичні рекомендації викладачам щодо формування психологічної готовності майбутніх фахівців до здійснення аудиторської діяльності.

Методичні рекомендації щодо формування мотиваційно-вольового компонента психологічної готовності до аудиторської діяльності:

1. Ставитися до студента як до особистості, з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей студентів (емоційно-вольової, комунікативної, когнітивної, особистісної сфер). Створити необхідні умови для саморозвитку та самореалізації кожного студента в умовах навчання у вишах як потенційного майбутньо-

го фахівця у сфері аудиту, що сприятиме ефективному формуванню психологічної готовності особистості до здійснення аудиторської діяльності.

2. Комплексно розкривати особливості професійної діяльності аудитора, застосовуючи різні підходи та методи.

3. Заохочувати прагнення майбутніх аудиторів до самостійної роботи, аналізуючи під час заняття різні способи виконання завдання, відзначати та підтримувати всі вияви діяльності, які сприяють досягненню навчальної мети [6].

4. Створювати психологічно сприятливі навчально-педагогічні умови формування психологічної готовності майбутніх фахівців до аудиторської діяльності із забезпеченням особистісно зорієнтованого змісту навчання студентів [1].

5. Організовувати мотиваційні зустрічі з провідними аудиторами країни та світу.

Методичні рекомендації викладачам щодо розвитку комунікативно-організаційного компонента психологічної готовності до аудиторської діяльності:

1. Впровадити періодичне проведення тематичних круглих столів, у процесі яких будуть розглядатися актуальні питання аудиторської діяльності.

2. Використовувати метод розробки опорних конспектів під час вивчення законодавчої та нормативної бази, необхідної для засвоєння майбутніми аудиторами, з представленням індивідуальних проєктів. Застосування такого методу сприятиме розвитку візуальної пам'яті та довготривалому запам'ятовуванню; аналітичності, логічності, продуктивності та креативності мислення; уважності; концентрації та розподілу уваги, а також розвитку впевненості у собі та навичок презентувати результати.

3. Застосовувати творчі методи у процесі практичних занять із підготовки до аудиторської діяльності. Наприклад, метод ейдокс-конспекту, який поєднує в собі зображення та стислий опис певного об'єкта, що розкриває своє бачення та сприйняття цього об'єкта.

4. Використовувати на практиці у процесі занять метод психологічного моделювання ситуації [1; 2; 3]. Наприклад, моделювання здійснення аудиторської перевірки за допомогою заглиблення «акторів» у деталі та особливості такої перевірки з подальшим детальним аналізом презентованого.

5. Застосовувати командні тематичні ігри-змагання у процесі навчання майбутніх аудиторів із метою розвитку навичок: комунікабельності, планувати етапи аудиторської діяльності, визначати та розв'язувати аудиторські проблеми, вести ділові пере-

говори; умінь: швидко аналізувати, презентувати результати, вирішувати складні завдання відповідно до законодавства, знаходити альтернативні аудиторські рішення та робити вибір найбільш оптимального рішення проблеми з-поміж альтернативних, формулювати незалежний аудиторський висновок, оцінювати якість аудиторського висновку; знань: документування процесу аудиту, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Закону України «Про аудиторську діяльність», Міжнародних стандартів фінансової звітності, Кодексу професійної етики аудиторів України.

Методичні рекомендації викладачам щодо розвитку саморегулятивно-рефлексивного компонента психологічної готовності до аудиторської діяльності:

1. Ввести у навчальні заняття з підготовки майбутніх аудиторів психологічні методи та техніки саморегуляції психоемоційного стану аудитора залежно від аудиторської ситуації, а також прийоми ефективної комунікації з метою підвищення рівня готовності до виконання професійної аудиторської діяльності.

2. Надавати відповідні знання майбутнім аудиторам щодо методів психологічної саморегуляції, які спрямовані на: формування установки на успіх, позитивний результат, високу самооцінку, впевненість у собі; зняття напруги, тривоги, страху; зниження прояву невпевненості, тривожності та появи негативного стресу; відновлення психоемоційного стану [3; 7].

3. Використовувати ситуації-інциденти [1], які спрямовані на формування адекватної психологічної реакції у можливих стресових ситуаціях, які трапляються під час та після аудиторської перевірки.

Методичні рекомендації викладачам щодо розвитку когнітивно-стресового компонента психологічної готовності до аудиторської діяльності:

1. Концентрувати увагу студентів на розумінні актуальних проблем аудиту, вмінні вирішувати складні ситуації відповідно до законодавства, знаходити альтернативні варіанти вирішення аудиторських проблем і приймати найоптимальніше рішення з-поміж альтернативних шляхом постановки викладачами спеціальних питань і наданні відповідних практично-ситуативних тематичних завдань.

2. Використовувати на практиці у процесі занять метод психологічного моделювання ситуації [1; 2; 3]. Наприклад, моделювання здійснення аудиторської перевірки за допомогою заглиблення «акторів» у деталі та особливості такої перевірки з подальшим детальним аналізом презентованого.

3. Використовувати в навчально-виховному процесі ігрові технології навчання [2; 3]; під час яких студенти в ігровій формі долучаються до розв'язання актуальних проблем професійної практики аудиторів.

4. Застосовувати проблемні лекції як інтерактивний метод навчання майбутніх аудиторів, протягом яких відбувається розв'язання проблем, із якими стикається аудитор у професійній діяльності. Під час проблемної лекції викладач може запропонувати студентам проаналізувати конкретну ситуацію у сфері аудиту і здійснити пошук шляхів вирішення проблеми.

Проблемна лекція спирається на логіку послідовно модельованих ситуацій шляхом постановки проблемних питань або пред'явлення проблемних завдань, що вимагають активної пізнавальної діяльності для їх правильної оцінки і, зазвичай, починається з питань і постановки проблеми, яку в ході викладу матеріалу необхідно вирішити [4].

5. Використовувати ситуації-проблеми через ситуаційні задачі та завдання [1; 4] з метою стимулювання отримання майбутніми аудитором знань, навичок і вмінь вирішення аудиторських проблем; формування неупередженого ставлення до клієнта, до звітності під час аудиторської перевірки, до аудиторського висновку.

Методичні рекомендації викладачам щодо розвитку когнітивно-знаннєвого компонента психологічної готовності до аудиторської діяльності:

1. Дотримуватися систематизованого, комплексно-тематичного, цілеспрямованого добору навчального матеріалу з аудиторської проблематики при підготовці теоретичних і навчально-практичних занять.

2. Теоретично та практично розкривати умови та особливості професійної аудиторської діяльності, вимоги до професійно-важливих якостей аудитора із метою формування психологічної готовності особистості до аудиторської діяльності.

3. Використовувати активні методи навчання в умовах раціонального поєднання різних організаційних форм навчання [6].

4. Забезпечувати емоційний виклад матеріалу в поєднанні з наочними матеріалами та доречними прикладами, що сприятиме результативному засвоєнню інформації.

5. Застосовувати у процесі навчання лекції-консультації, що мають бути побудовані на роз'ясненні найбільш важливих чи складних запитань із теми. Під час таких лекцій студент ставлять питання безпосередньо викладачеві [1]. Важливим є створення психологічно-сприятливої атмосфери для вільного висловлювання власної думки студентів.

6. Запровадити систему моніторингу якості підготовки [6] потенційних майбутніх аудиторів, використовуючи різні види, форми, методи контролю, включно з технічними засобами, для забезпечення об'єктивності моніторингу знань.

Методичні рекомендації викладачам щодо розвитку когнітивно-досвідового компонента психологічної готовності до аудиторської діяльності:

1. Використовувати ситуації-проблеми через ситуаційні задачі та завдання [1; 4] з метою формування у майбутніх аудиторів умінь обирати найоптимальніше аудиторське рішення, оцінювати якість аудиторського висновку, вирішувати складні ситуації відповідно до законодавства; навичок планувати етапи аудиторської діяльності.

2. Використовувати в навчально-виховному процесі ігрові технології навчання, під час яких студенти в ігровій формі вирішують актуальні аудиторські питання [2; 3];

3. Використовувати на практиці метод психологічного моделювання [1; 2; 3]. Наприклад, моделювання певних етапів аудиторської діяльності за допомогою заглиблення «акторів» у деталі з подальшим аналізом презентованого.

Загальні методичні рекомендації викладачам щодо розвитку психологічної готовності до аудиторської діяльності:

1. Ставитися до студента як до особистості, з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей студентів.

2. Забезпечити принцип міжпредметних зв'язків [6] під час підготовки потенційних майбутніх аудиторів. Важливим є врахування особливостей здійснення аудиторської діяльності при викладанні різних дисциплін.

3. Залучати провідних фахівців у сфері аудиту з вітчизняним та міжнародним професійним досвідом до проведення теоретичних і практичних занять із майбутніми аудитором.

4. Використовувати методи, які активізують навчально-пізнавальну діяльність майбутніх фахівців у сфері аудиту та сприяють ефективному психологічному засвоєнню знань, а також розвитку професійно-важливих умінь і навичок студентів як потенційних майбутніх фахівців аудиторської діяльності.

5. Застосовувати практичні методи до вирішення актуальних питань аудиторської діяльності під час навчання з метою поєднання теоретичних і практичних знань, розвитку тематичних навичок і вмінь.

Рекомендуємо такі методи: метод аналізу конкретних ситуацій (case-study) [1]; метод моделювання ситуацій [1; 2; 3], ак-

туальних у межах аудиторської діяльності; метод мозкового штурму [1; 3; 9] з метою розвитку мислення та продуктивності праці майбутніх аудиторів і метод синектики [1; 3; 9], сутністю якого є використання порівнянь і аналогій. При організації кейсової ситуації як форми активного навчання викладач має враховувати важливість запропонованої теми для розвитку творчих умінь студентів. Для досягнення максимально ефективного результату необхідно якомога детальніше моделювати актуальну аудиторську ситуацію з усіма її особливостями, враховуючи різні аспекти аудиторської діяльності та дотримуючись варіантів алгоритму дії у тій чи іншій професійній ситуації.

6. Застосовувати метод розробки мультимедійних презентацій як викладачами, так і студентами з метою донесення необхідної професійно-важливої інформації з точки зору системного сприйняття (візуального та аудіального) необхідного тематичного матеріалу, що сприятиме ефективному розвитку мотиваційно-саморегулятивної та когнітивно-оперативної складових психологічної готовності до аудиторської діяльності. Важливим є дотримання психологічних правил щодо розробки таких презентацій, з урахуванням вікових і психологічних особливостей сприйняття студентів як потенційних майбутніх аудиторів. Текст інформації на одному слайді має бути поданий коротко, за принципом «7+-2», з використанням доречних схем, малюнків, ілюстрацій.

7. Проводити лекції-диспути [1] з метою розвитку аналітичності, логічності та критичності мислення аудиторів, сприянню свідомому та довготривалому засвоєнню тематичного матеріалу.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, нами представлено розроблені методичні рекомендації щодо формування психологічної готовності до аудиторської діяльності та розкрито їхні особливості. З метою формування психологічної готовності до здійснення аудиторської діяльності необхідно розвивати мотиваційно-вольову, комунікативно-організаційну, саморегулятивно-рефлексивну, когнітивно-стресову, когнітивно-знаннєву та операційно-досвідову складові психологічної готовності до аудиторської діяльності шляхом удосконалення професійно-важливих якостей; закріплення впевненості в собі, мотивованості на успіх; виховання комунікативних та організаційних здібностей, нервово-психічної стійкості, емоційної стабільності, наполегливості, самовладання; формування навичок зняття емоційної напруги та навичок саморегуляції; форму-

вання необхідного рівня професійно-важливих знань, умінь і навичок, відповідних вимогам професійної діяльності аудитора. При застосуванні активних методів навчання у формуванні психологічної готовності майбутніх фахівців до аудиторської діяльності у процесі фахової підготовки викладач має враховувати розвиток та формування всіх структурно-функціональних компонентів психологічної готовності до аудиторської діяльності в межах мотиваційно-саморегулятивного та когнітивно-операційного блоків психологічних особливостей психологічної готовності до аудиторської діяльності.

Рекомендуємо застосовувати психологічні методики діагностики психологічної готовності майбутніх фахівців до аудиторської діяльності на кожному році навчання студентів із метою визначення динаміки психологічної готовності до аудиторської діяльності та здійснення порівняльного аналізу отриманих результатів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці практичних рекомендацій аудиторам щодо розвитку психологічної готовності до здійснення аудиторської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковалькова Т.О. Формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі: методичні рекомендації для викладачів вищих навчальних закладів / Т.О. Ковалькова. – Київ, 2014. – 32 с.
2. Колесніченко О.С. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації [Текст]: монографія / О.С. Колесніченко, Я.В. Мацегора, В. І. Воробйова та ін. – Х.: Національна акад. НГУ, 2016. – 335 с.
3. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – Київ: Ніка Центр, 2006. – 580 с.
4. Лапшина К.А. Проблемні лекції як інтерактивний метод навчання К.А. Лапшина, А.С. Шевченко, Ю.С. Циганок, Д.В. Лапшин // Сучасний стан та перспективи підготовки лікарів-інтернів у Харківському національному медичному університеті: матеріали 42-ї навчально-методичної конференції, Харків, 26 квітня 2016 р. / ХНМУ. – Харків, 2016. – 74 с.
5. Лукаш Е.Я. Формування психологічної готовності аудиторів до професійної діяльності: автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / Лукаш Е. Я. – К., 2007. – 22 с.
6. Мойсеєнко Ю.І. Методичні рекомендації щодо формування готовності персоналу прикордонного відомства до прикордонного співробітництва на кордоні / Ю.І. Мойсеєнко // Вісник Національної

академії Державної прикордонної служби України, 2013. – Вип. 3. – Режим доступу: file:///C:/Users/1/Desktop/Vnadps_2013_3_18.pdf.

7. Ралко А.І. Пілотажне дослідження ключових якостей аудитора [Електронний ресурс] / А.І. Ралко // Молодий вчений. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/11/90.pdf>.

8. Ралко А.І. Успішне здійснення аудиторської діяльності в уявленні студентів та фахівців у сфері аудиту [E. resource] / А. І. Ралко // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, V (62), Issue: 142, 2017. –Budapest. –P.67-71. –Modeofaccess:http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy62142.pdf.

9. Чайка В.М. Основи дидактики: навч. посіб. / В.М. Чайка. – К.: Академвидав, 2011. – 238 с.